

REKREASYON VE KENT(Lİ)LEŐME

KENTLEŞMENİN SONUÇLARI

11.Ünite

5.1 Kentleşmenin Sonuçları :

- Kentleşme olgusu bir takım gelişmelerin sonucunda kentlerin sayısının artması, kentsel alanların gelişmesi veya kentlerdeki nüfusun artması gibi özellikleri içine alan çok geniş bir kavramdır. Ancak, Kartal'ın (1978) da belirttiği gibi özünde kendisi bir takım gelişmelerin “sonucu” olan bu olgu mevcut kentlerin büyümesi yanında bir takım iktisadi ve sosyal değişimleri kapsadığı gibi toplum içinde de dolaylı yada dolaysız yollarla çok önemli etkilere sahip olabilecek bir takım yeni sonuçları da beraberinde getirir.

Örneğin, daha önceki bölümlerde kentleşme olgusu çoğunlukla sanayileşme kavramı ile birlikte kullanıldı. Ancak, kentleşme hızı ile sanayileşme hızı bir biri ile örtüşmediğinde göç eden nüfusun da bazı ekonomik ve sosyal ihtiyaçları karşılanamaz hale gelir ve toplum için geriye dönüşü zor olabilecek bazı sorunlar doğurur.

Kentleşme ve beraberinde getirdiği sorunlar bir çok araştırmacı ve profesyoneller tarafından sıklıkla araştırılan ve üzerinde tartışılan bir kavram haline gelmiştir. Yapılan bu araştırmalar kentleşmenin toplum için bazı olumlu sonuçlara neden olduğu gibi çok farklı sayıdaki olumsuzlukları da beraberinde getirebileceğini işaret etmektedir. Örneğin, sanayileşmenin zorunlu bir sonucu olarak oluşan kentleşme sürecinde iki önemli unsur olan çevre ve insan ihmal edilmiş, gereken özen gösterilmemiş ve bu yaklaşım günümüzde de hala devam ettirilmektedir

Lynch (1996) kenti kontrolsüz bir gelişme, hızlı büyüme, değişimin ve tutarsızlıkların belirgin olarak yaşandığı mekanlar olarak görmektedir. Düzgün kentleşmeme ve doğru kentleşmeme sorununun kaynağı teşkil etmektedir. Hızlı kentleşmenin beraberinde getirdiği en temel sorunlarından birisi ulaşım alanında yaşanmaktadır. Kentlerde artık ulaşım tıkanmış ve büyük çaba gerektiren veya zaman alan bir hale gelmiştir. Sıklıkla görülen bir diğer sorun ise, kentin sunduğu imkanların kullanımında bir dengesizliğin olması yani bireylerin kentsel imkanlardan eşit düzeyde faydalanamamasıdır. Tüm bunlara ek olarak, kentlerde özellikle de büyük metropollerde sosyal grupların temsil ettiği ikamet alanlarında da ciddi boyutlarda farklılaşmalar yaşanmaktadır.

Begel (1996) ise kentleşme sonucunda ortaya çıkabilecek sorunların temelinde seçici olmayan büyük göç dalgalarının büyük bir paya sahip olduğunu savunmaktadır. Şöyle ki; farklı faktörlerin etkisiyle kentlere olan büyük göçler kentlerin yada kentsel nüfusun bileşimini değiştirmiştir. Yaşanan bu göç dalgaları kentlerin inanılmaz bir şekilde büyümesine neden olmuştur. Bu hızlı büyüme nedeniyle kentler göç edenler veya daha önceden kentte yaşayanlar için gerekli olan uygun yaşama koşullarının oluşturulması için gerekli olan teknik yeterlilik kapasitesine ulaşamamıştır

Bu durum ve beraberinde ortaya çıkan monotonluk kentli insanın rekreasyon ihtiyacını daha da artırmaktadır. Bu durumda önemli olan bireyin bu ihtiyaç ve beklentileri karşılanmayan istenmeyen veya tercih edilmeyen bazı davranışlar içine girecektir. Bu noktada belki de önemli olan kırdan kente göç eden bireylerin yada hızla kentleşen bir ortamda bulunan bireylerin kentsel yaşamda ne tür özelliklerle karşılaşacağına tanımlanmasıdır. **Wirth'ü** (2002) kentsel yaşam biçiminin çok farklı ve değişik özelliklerinin olabileceğini belirterek temelde kentsel yaşam içinde bu ve benzeri durumların ortaya çıkabileceğini vurgulamaktadır.

Birincil ilişkilerin yerine ikincil ilişkilere terk etmesi

Akrabalık ilişkilerinin zayıflaması

Ailenin toplumsal açıdan değerinin zayıflaması

Komşuluk ilişkilerinin giderek kaybolması

Toplumsal dayanışmanın geleneksel temelini zayıflaması

Kartal ise (1978) zaten kendisi bir sonuç olan kentleşmenin doğurduğu sonuçları 3 ana başlık altında toplamıştır.

Kentleşmenin ekonomik sonuçları:

- Olumlu ekonomik sonuçlar
- Olumsuz ekonomik sonuçlar

Kentleşmenin sosyal sonuçları:

- Olumlu sosyal sonuçlar
- Olumsuz sosyal sonuçlar

Kentleşmenin siyasal sonuçları:

- Olumlu siyasal sonuçlar
- Olumsuz siyasal sonuçlar

Yukarıda ki her bir sonuç kendi içinde olumlu ve olumsuz olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Aslında oluşan bir durumun olumlu veya olumsuz olduğuna da karar vermek de oldukça güçtür. Örneğin; kentte kalma süresi uzadıkça bireylerin kırsal alanla veya akrabaları ile olan ilişkilerinin zayıflaması bir yönü ile olumsuz kabul edilebilirken, kentsel bütünleşme anlamında bu husus olumlu bir gelişme olarak kabul edilebilir. Esasen, bu çalışmanın doğası gereği de bir sonraki bölümlerde özellikle kentleşmenin ortaya çıkardığı olumlu veya olumsuz sonuçlar “ kentleşme” veya “ kentsel bütünleşme” kavramları ile birlikte incelenecektir.

5.2 Kentlileşme veya Kentsel Bütünleşme

- **Kartal'a** göre (1938) kentlileşmenin iki yönü vardır. Kırdan kente göç eden bireylerin kentlileşmesi beklenmektedir. Kentlileşen bireyde ise temelde ekonomik ve sosyal bakımdan değişme beklenmektedir. Ekonomik bakımdan kentlileşme kısaca bireyin geçimini tamamen kentte veya kente özgü işlerle sağlıyor olması durumu ile bağlantılıdır. Ekonomik bakımdan kentlileşme biçimi bireyin (a) kır ve kent kaynaklarını kullanım biçimi, (b) kırdan ve kentte mal (varlık) edinme veya edinmeme durumu ve (c) kentten kıra ve kırdan kente kaynak aktarma biçimi ile çok yakından ilişkilidir. Sosyal bakımdan kentlileşme ise daha çok kırsal alandan kentsel alana göç eden insanların farklı konularda kente özgü tutum ve davranışlar sergilemesi ve sosyal ve tinsel değer yarılarını benimsemesidir.

Türkiye'de yapılmış kentsel araştırmalara baktığımızda çalışmaların daha çok geleneksel ve modernleşme kuramları ile birlikte açıklanmaya çalışıldığını görmekteyiz. Örneğin, modernleşme kuramına göre, köyden kente göç eden bireylerin zamanla geleneksel tutum ve davranışlarını terk ederek modern-kentsel tutum ve davranışlar sergileyeceği kabul edilmektedir. Kentli insan; kentin içinde barındırdığı fırsatların farkında olan ve bu olanakları kullanan bireylerdir. Kentleşme ise; heterojenliğin, çeşitliliğine egemen olduğu kentsel mekanda, kentin sunduğu fırsat ve olanaklardan farklılıklar doğrultusunda yararlanan bir kentli kültürünün oluşumu olarak tanımlanabilir (Güçlü, 2002) Kent kültürü kavramı ise kısaca kentte üretilen, yaratılan ve biriktirilenleri ifade etmektedir (Urdumlu; 2004)

Kent kavramını boş zaman olgusunun ortaya çıktığı ve kullanıldığı mekanlar olarak ele aldığımızda ise kentlileşme; rekreasyon hizmet ve imkanlarının yaşama geçirildiği durumları oluşturur. Bir başka anlatımla, kent-kentleşme-kentlileşme spor turizm, kültür-sanat ve daha bir çok etkinliğin yapıldığı-yaptırıldığı ortamları doğurur. Bu durum istihdamın oluşması, ekonomik, sosyo-kültürel canlılık, kaynaşma ve hareket anlamını taşımaktadır.

Sadece kentte yaşamak, kentli birey olmak kentsel yaşamın gereklerini tam olarak yerine getirmek için yeterli değildir. Kentli bireyin bilinen toplumsal kabul görmüş ve kentsel-toplumsal yaşam için gerekli-zorunlu yaşam için gerekli-zorunlu olan değerlerine sahip olması beklenir. Kentlileşme süreci de burada başlar.

Kentlileşme uzun süren bir süreçtir. Eğitim, iş sahibi olma, geleceğinden emin olma, başkaları-diğerleri ile uyum içinde yaşayabilme, kırsal kültürden kent yaşam ve çalışma kültürüne adaptasyon, toplumsal yaşamın gereklerini yerine getirebilme yani yeni davranış kalıplarına sahip olabilme vb. bireyi kentlileşme sürecine girdiren önemli faktörlerdir. Urdumlu'ya (2004) göre kentlileşme diğerleriyle, kentte yaşayan başka bireylerde yoğun temas ve ilişki içinde yaşamayı öğrenme sürecidir.

Kentlileşme bir başka anlamda aşağıdaki aşamalardan oluşmaktadır (Kaya; 2004.)

→ Kentte yaşamak konusunda kararlılık . Kararlı olmak için kentsel yaşamın bireye gelecek için ümit vermesi gerekir. Bu durumda ancak birey kentli olma ve kentli davranış kalıplarını benimse yönünde hareket edecektir .

→ Bireyin kentte yaşanacak bir iş sahibi olması kentlileşmede önemli bir adımı oluşturur. Bu bireyin ekonomik özgürlüğü için önem taşır. İşin türü önemli bir adımı oluşturur. Bu bireyin ekonomik özgürlüğü için önem taşır. İşin türü önemlidir. Zira, işportacılık veya değnekçilik gibi işler soyutlanmayı ve yabancılaşmayı teşvik eder.

→ Bireyin eğitim ve kültür düzeyinin artması. Bu uzun bir süreci gerektirir ancak bu durum olmanın ön koşullarındandır.

Son aşama ise kente özgü davranış kalıpları edinme gelir. Sosyalleşme toplum içinde yaşama kurallara uyma, örgütlü ilişkiler içinde yer alma gibi yaşam alışkanlıkları edinilir. Bu durum başarısız olduğunda birey kendini dışlanmış hisseder ki bu kentleşmemenin önündeki önemli engellerden birisini teşkil eder. Bireyin kentleşme sürecindeki bu son aşamada sosyal, kültürel, sanatsal ve sportif etkinliklerin rolü büyüktür. Bireyin boş zamanlarında eşitli etkinliklere yönlendirilerek kentsel yaşamla ve diğer kentli bireylerle kaynaşma sağlanır. Bu uygulamalar ve katılım bireyin kentleşmesinde önemli bir rol oynar.

Erkut'a (1996) göre de kentlileşme bireysel anlamda değişimlerin olduğu bir süreçtir ve bu bireysel değişimin tabii ki toplumsal değişmelerdeki rolü de büyük olacaktır. Bu tanım çevresinde kentli insan örgütlerde etkileşim içinde olan, eğitilen ve boş zamanının arkında olarak bu zamanı verimli bir şekilde geçirme eğiliminde olan insandır. Kentlileşme son iki yüzyılın başlıca toplumsal olgularından biridir ve toplum yaşamında oldukça önemli bir yere sahiptir. Kentlileşme sürecinde kırdan kente göç eden bireylerin beraberinde getirdikleri normlar, değer ve kurallar yani kırsal alandaki yaşam biçimleri kent yaşamı ile bir çatışma içine girer ve değişime uğrar (Demiray, 1987)

Tok (1996) kent nüfusunun genel nüfusa oranı modern yaşamın kentlilik düzeyini belirlemede tek başına bir ölçüt olmayacağını belirtmektedir. Modern yaşamın kentli oluşu kent yaşamını etkilerinin yanında kentlerin ekonomik, politik ve kültürel yapılarında da bağlıdır.

Daha önceki bölümlerde de belirtildiği gibi kentler heterojen bir yapıya sahiptir çünkü kentler tek bir kültürün değil birçok kültürün buluştuğu “kültürel melez”lerdir. Kentli bir birey kimdir? Sorousunun cevabını belki de en kolay kırsal alanda yaşayan bireyin taşıdığı özellikler ile karşılaştırdığımızda ortaya koyabiliriz.

vÖrneğin, büyük kentlerdeki bireyler arasındaki bağlar kırsal alana göre daha zayıftır. Kırsal alanda daha güçlü olan akrabalık bağları, yakın ilişkiler ve geniş gelir. Kırsal alanın aksine, kentte üretim biçimi değiştii için geniş gelir. Kırsal alanın aksine, kentte üretim biçimi değiştii için geniş aile yapıları da varlığını sürdürmekte zorlanır ve zamanla çekirdek aile yapısına dönüşür. Kentlerde yaşayan insanların kırsala göre daha fazla kişi ile ilişki içinde olması zorunluluğuna karşın insan ilişkileri kenti birey için ikincil özellik taşır.(Tok, 1996)

Kırsal alandan kentsel alana göç eden bireyler artık köylü değildir, yeni toplumsal ilişkiler yumağının yaşandığı bir ortamın insanıdır. Göç eden birey hiç kuşkusuz ki bir giysi gibi temel bir takım değerlerini, alışkanlıklarını veya hemşerilik ilişkilerini terk ettiği yerde bırakıp gelemmez. Köydeki akrabaları ve hemşerileri ile olan ilişkilerini yaşatmaya çalışır yani kökündeki kültürel kalıpları kent ortamında da dürdürme gayreti içindedir.

Ancak, kabul etmek zorundadır ki bu insan artık kentte yaşayan ve bir takım unsurların etkisi ile kentli olmak durumunda olan bir bireydir. İşte bu durumda karşımızda bir kültürel yaşam tarzı olarak kentlilik olgusu çıkar. İşte hemen hemen bütün toplumbilimcilerin özellikle de 80'li yıllarla birlikte cevabın aradığı temel sorulardan biri de “kentlilik” denen şeyin ne olduğudur? Bu sorunun cevabını ünlü düşünür **Simmel** çalışmasında diğerlerine göre farklı bir bakış açısı getirerek şu şekilde açıklar. KentSEL yaşamın esas matrisini belirleyen öge pazar ekonomisi kentli yaşamla iç içe geçmiş önemli bir unsurdur.(Nalbantoğlu, 1996)

Wirth'ü (2002) kentlileşme ve kentsel bütünleşme ile ilgili fikirlerini “kentsel kimlik ve ortaklaşa davranış” isimli yaptığı çalışmada ortaya koymuştur. **Wirth'ü** kentte yaşayan bireylerin kişiliklerini ifade etmesinde, geliştirilmesinde ve kendisine statü kazandıracak işlerle uğraşmasında çoğunlukla ekonomik, siyasal, eğitimsel, dinsel yada kültürel alanlarda faaliyet gösteren örgütlerin etkili olacağını savunur

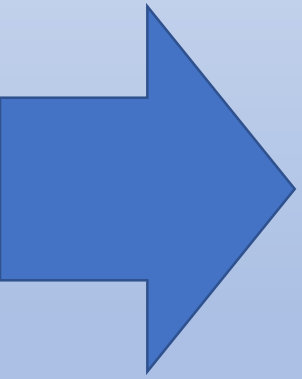
Bireyin ilişkide bulunduğu örgütlerin kişilerin yaşamsal uyumları ve ruhsal sağlıkları üzerinde hiç de azımsanmayacak derecede etkili olduğunu da vurgulamaktadır. Ayrıca, kırsal alandaki bireylerin kentteki bireylere göre daha az gönüllü örgütlerle iletişim içinde olacağı varsayımından yola çıkarak, kırsal alanda ruhsal dengesizlik, intihar ve suç gibi vakaların kente göre daha az yaşanacağını ifade etmektedir.

Özer'de (24) diğer pek çok araştırmacı gibi dünyanın pek çok ülkesinde olduğu gibi kentsel bütünleşmenin Türkiye içinde kaçınılmaz bir sorun olduğunu belirtmektedir. Kentlileşme kırdan kente göç eden insanların kentli değer yargılarını ve yaşam biçimlerini kabullenmesi sürecidir.

Türkiye'deki **İstanbul, Ankara, İzmir** gibi anakent (metropol) örneklerini ele aldığımızda bu kentlere göç eden bireylerin pek çoğu kentsel yaşam biçimini kabullenmekle zorluk çekmektedir. Bu durumun ortaya çıkmasında ise başta ekonomik zorluklar olmak üzere pek çok öge etkindir. Ülkemizdeki kentle bütünleşme sorununun en büyük yansıması ise köylü ve kentli ayrımının dışında kentsel bütünleşme sürecine ayak uydurmayan bireylerin oluşturduğu üçüncü bir grubun ortaya çıkmasıdır.

Özer (24) kentlileşmenin yaşam biçimindeki bir değişme ve kente uyum sağlama süreci olduğunu belirterek kırdan kente göç eden bireylerde kentlileşme sürecinde aşağıdaki belirtilen ara değişkenlerde farklılıkların olması gerektiğini vurgulamaktadır.

Bunlar;

Çevreyle bütünleşme
Tüketim alışkanlıkları
Örgütlerle ilişkiler
Kitle iletişiminde açıklık
Boş zamanları değerlendirme

Wirth'ün (22) de belirttiği gibi her ne kadar kentin uygarlığımızda önemli bir yeri olsa da kentleşmenin doğasına ve kentleşme sürecinde ilişkin var olan bilgiler oldukça sınırlıdır. Literatürü incelediğimizde kırsal alandan kente göç eden bireylerin nasıl bir kentsel yaşam döngüsüne gireceği veya kentsel yaşamlarının ne tür ayırt edici özellikleri olacağına dair pek ok bilimsel araştırma yapıldığını görmekteyiz.

Burada önemli olan nokta da belki de kentleşmenin belirgin özelliklerinin ne olacağı sorusuna verilebilecek en iyi cevabın ne olacağıdır. Kentleşme, bir yaşam biçimidir, bu nedenlerdir ki, onu yalnızca mekânsal ölçütler sınırlamak veya bir takım sayısal değerleri içine koymak en büyük yanılgı olacaktır. Belki de kentleşme “yalnızca insanları kent olarak adlandırılan yere çekme sürecini belirtmekle kalmamakta, insanların kentin yaşam biçimini benimsemesi” anlamına da gelmektedir. (Wirth; 2002) Kartal'a (1983) göre ise kentleşme insanda ekonomik bakımdan kentleşme “kişinin geçimini tamamen kentte veya kente özgü işlerde sağlıyor olması” halidir. Sosyal bakımdan kentleşme ise “kır kökenli bireyin tüm konularda kente özgü davranış biçimlerini ve sosyal değerlerini benimsemesidir

Türkiye gibi ülkelerde kırsaldan kente doğru olan nüfussal hareketlilik sadece fiziki mekan anlamında kentlerin oluşmasına neden olur. Ancak, bu durumda önemli olan bu sürecin en önemli yapı taşlarından biri olan insanın kentli yaşam şekline yabancı kalmadan kırsal alandaki bazı özelliklerin yada alışkanlıklarının kent ortamından nasıl etkileneceğidir. Bu noktada önemli olan bir yaşam biçimi olarak algılanması gereken kentleşme sürecinde kırsal alandan göç eden bireyin bu sürece en kısa zamanda nasıl adapte olacağı veya bu süreci ne tür faktörlerin hızlandıracağıının belirlenmesidir.

KAYNAKÇA :

- Karaküçük S. ve Gürbüz B. (2007) Rekreasyon ve Kentleşme, Gazi Kitap Evi